

RODITELJSKO PONAŠANJE I STAVOVI ADOLESCENATA PREMA NEKIM ASPEKTIMA BUDUĆEG ŽIVOTA

dr. sc. Rozana PETANI, viši asistent
Sveučilište u Zadru – Odjel za pedagogiju
Obala kralja P. Krešimira IV/2
23000 Zadar
rpetani@unizd.hr

Sažetak: *U periodu adolescencije odnos roditelj-dijete posebno je slojevit. Mijenjaju se socijalni odnosi te je potrebna prilagodba i od adolescenta i od ljudi koji su mu bliski. Promjene koje nastaju kod adolescenata dovode do njihova sazrijevanja i mogućnosti samostalnog donošenja odluka. Istraživanja pokazuju da loši odnosi s roditeljima, njihovo odbacivanje i pretjerana kontrola dovode do emocionalnih problema i loše prilagodbe kod adolescenata. S druge strane, adolescenti koji imaju ostvarene bliske emocionalne veze s roditeljima pokazuju veću razinu društvene kompetentnosti, samopoštovanja, odgovornosti, kao i nižu razinu problematičnog ili devijantnog ponašanja. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati utječu li dimenzije roditeljskog ponašanja percipirane od adolescenata na stavove adolescenata prema nekim aspektima budućeg života. Na uzorku od 862 ispitanika završnih razreda srednjih škola rezultati ANOVA pokazali su da postoje statistički značajne razlike u dimenzijama obiteljske interakcije s obzirom na stavove adolescenata prema različitim aspektima budućnosti. Utjecaj navedenih varijabli nije se pokazao jedino u odnosu na planove adolescenata o upisu na fakultet. Rezultati ovog istraživanja mogli bi koristiti pri izradi programa za rad s roditeljima i adolescentima (preventivni programi, edukacije i savjetovanja). Roditeljima se na taj način može pomoći da bolje razumiju svoje adolescente i promjene koje se događaju u periodu adolescencije, a koje utječu na sve članove obitelji.*

Ključne riječi: *adolescenti, roditelji, obiteljska interakcija, stavovi adolescenata*

UVOD

Adolescencija je period u kojem se pred mladog pojedinca postavljaju razni izazovi s kojima se mora suočiti. Tada se prihvaćaju tjelesne promjene i novi izgled tijela, koji su karakteristični za to razdoblje. Također, uspostavljaju se bliski odnosi s vršnjacima oba spola, prihvaćaju socijalne uloge i uči se ponašati

u skladu sa socijalnim normama. Za adolescente je važno naučiti postaviti dugoročne ciljeve i održavati dugotrajnije intimne odnose. Osim toga, značajno im je da imaju kvalitetne odnose sa svojim roditeljima te da od njih dobiju srdačnost, razumijevanje i prihvaćanje. Kod roditelja koji ne prihvaćaju svoje dijete, odbacuju ga ili su hladni prema njemu dolazi do nepovoljnog funkcioniranja adolescenata, a isto se događa i u slučajevima pretjerane emocionalne ovisnosti. Model ponašanja koji dijete nauči u obitelji i odnosima sa svojim roditeljima bit će značajan za sve ostale odnose koje će ostvarivati u svom daljem životu.

Još je uvijek prisutno shvaćanje da je adolescencija razdoblje koje je vrlo stresno i burno, ali pokazalo se da za to nema empirijske podloge, jer percepcija adolescencije kao problematičnog razdoblja proizlazi iz činjenice da su u tim istraživanjima najčešće sudjelovali adolescenti s kliničkim dijagnozama ili problematična ponašanja (McNamara, 2000.). U suvremenim istraživanjima dogodile su se promjene te se na period adolescencije ne gleda kao na doba "bure i stresa", jer iako se odnosi između roditelja i adolescenata mogu pogoršati, to ipak ne dovodi do dramatičnih prekida komunikacije. Pokazalo se da ekstremne poremećaje u ponašanju, odbijanje prihvaćanja vrijednosti i autoriteta te pobunu iskazuje mali broj adolescenata (njih oko 5-15%), a to je onda za njih i roditelje vrlo teško i ekstremno konfliktno razdoblje (Smetana i sur., 2005.; 2006.).

U ovom radu zanimala nas je adolescentska percepcija roditeljskog ponašanja. Naime, u adolescenciji se mijenja percepcija roditeljskog prihvaćanja, a istraživanja pokazuju da mladi percipiraju kako ih majke puno više prihvaćaju nego očevi te kako u interakcijama s ocem doživljaju manje njegovanja i intimnosti (Lacković-Grgin, 1986.). Istraživanja, koja su ispitivala percepciju mlađe djece, pokazuju da je percepcija prihvaćanja od očeva i majki sličnija u mlađoj dobi (Collins, 1990., prema Lacković-Grgin, 2006.), što nije slučaj u adolescenciji. Novija istraživanja upućuju na potrebu odvojenog promatranja interakcije adolescenta s majkom i s ocem (Bezinović i Smojver-Ažić, 2000.), jer su intenzitet i kvaliteta odnosa kćeri i sinova s majkom odnosno ocem individualni, pa je tako i njihov utjecaj na razvoj djeteta različit, a različit je i način na koji dijete/adolescent percipira ponašanje svakog roditelja posebno.

Roditelji imaju posebno važan utjecaj na dijete u periodu adolescencije, pogotovo na formiranje stavova o rodnim ulogama, braku, roditeljstvu, djeci, karijeri i sličnim pitanjima njihove budućnosti. Prije negoli su adolescenti spremni preuzeti ulogu odraslih i očekivanja koja ona nosi, roditelji ih vode i pripremaju za to. Naš interes u ovom istraživanju bio je usmjeren na utvrđivanje percepcije adolescenata prema načinima ponašanja i postupanja roditelja, prema zadovoljstvu vlastitim obiteljima te stavovima prema nekim aspektima budućeg života. Na taj način moguće je vidjeti jesu li ponašanje roditelja, njihovo

prihvatanje i odbacivanje, emocionalnost i kontrola povezani s formiranjem stavova adolescenata te koje razlike postoje među njima.

ODNOS ADOLESCENATA I RODITELJA

Priroda i kvaliteta odnosa adolescent-roditelj zasigurno je tema koja je najviše istraživana kada govorimo o ovom periodu čovjekova razvoja. Istraživanja su pokazala da je majčino odbacivanje povezano s osobnim emocionalnim problemima adolescenata (Barber i sur., 1994.), a niski intenzitet odnosa roditelj-dijete važan je čimbenik loše prilagodbe dječaka u ranoj adolescenciji (Fletcher i sur., 2004.). Adolescenti koji imaju bliske emocionalne veze s roditeljima pokazuju veću razinu društvene kompetentnosti, samopoštovanja, odgovornosti, kao i nižu razinu problematičnog ili devijantnog ponašanja od adolescenata koji nemaju bliske odnose s roditeljima (Fletcher i sur., 2004.; Smetana i sur., 2005.). Neka su istraživanja pronašla da roditeljski nadzor (Stattin i Kerr, 2000.), prihvaćanje, podrška, prepoznavanje potreba članova obitelji (Rohner, 1999.; Glavak i sur., 2003.), majčina depresija (Dumas i Serketich, 1994.), rastava (Raboteg-Šarić, 2003.; Čudina-Obradović i Obradović, 2006.) i obiteljski stresori (Vulić-Prtorić, 2000.) u razdoblju adolescencije utječu na kognitivni razvoj i funkcioniranje, na razvoj samopoštovanja (Burić i sur., 2008.), socijalnu kompetentnost, sposobnost rješavanja konflikata (Smetana i sur., 2006.) te na pojavu antisocijalnog ponašanja (Bezinović i Smojver-Ažić, 2000.; Ajduković, 2001.).

Također, u razdoblju adolescencije često se javljaju sukobi s roditeljima, što djeluje vrlo frustrirajuće za obje strane. Neslaganja, prepirke i svađe o svakodnevnim problemima karakteristične su za odnos adolescent-roditelj, posebno u ranoj adolescenciji (Collins i Laursen, 2004.). Međutim, novija su istraživanja potvrdila da su konflikti u ranoj adolescenciji normativni i privremeni te da imaju svoju funkciju u transformiranju dinamike odnosa u cijeloj obitelji. Umjereni konflikti s roditeljima povezani su s boljom prilagodbom adolescenta, što nije slučaj kada konflikata uopće nema ili su prečesti (Adams i Laursen, 2001.). Također, konflikti ne utječu na kvalitetu kasnijeg odnosa između roditelja i adolescenta nego je bliskost i podrška koja je uspostavljena prije stabilna dulje vrijeme (Smetana i sur., 2004.).

U proučavanju odnosa između roditelja i adolescenata važno je uzimati u obzir i posebno razmotriti kako adolescenti percipiraju svoje odnose s roditeljima i što sve utječe na tu percepciju. Adolescenti su dobri procjenjivači svojih roditelja i mogu uočiti njihove pozitivne i negativne osobine. Oni od roditelja imaju i neka očekivanja te je s obzirom na to adolescentska percepcija roditelja različita. Pregledavši više istraživanja provedenih među američkim adolescentima,

Rice je (1999., prema Lacković-Grgin, 2006., 108) grupirao nalaze te navodi da mladi trebaju roditelje koji posjeduju sljedeće kvalitete: zainteresiranost za njih; spremnost za pružanje pomoći, za slušanje i razumijevanje; sposobnost pokazivanja ljubavi; prihvaćanje mladih takvih kakvi jesu; povjerenje i pozitivna očekivanja; da tretiraju svoju djecu u adolescenciji kao odrasle; da budu sretni, s osjećajem za humor i da znaju stvarati ozračje sretnog doma dajući im na taj način dobar primjer. Važno je da roditelji razumiju kako njihova percepcija roditeljstva može biti na jednoj razini, a adolescenti mogu percipirati njihovo ponašanje na potpuno drukčijoj razini. Paulson i Sputa (1996.) u svom su istraživanju utvrdili kako su i majke i očevi percipirali da su više uključeni u odgoj svoga djeteta nego što su to percipirali adolescenti.

Period adolescencije obilježen je i procesom uspostavljanja neovisnog psihološkog identiteta, kada je podrška roditelja vrlo važna. Percepcija adolescenata odnosi se na doživljaj konkretnih roditeljskih postupaka, koji utječu na dijete u skladu s njegovim doživljajem. Istaknimo da percepcija roditeljskog prihvaćanja pridonosi regulaciji adekvatnog ponašanja adolescenata, stvaranju povjerenja i osjećaja sigurnosti, što dovodi do sve većeg osamostaljivanja i neovisnosti od roditelja.

UTJECAJ RODITELJA NA STAVOVE ADOLESCENATA

Vlastite stavove adolescenti obično grade na dva načina: promatrajući svoje roditelje u njihovim ulogama te razgovorom i diskusijom s roditeljima. U odnosu s njim roditelji daju djetetu važne informacije o rodnim ulogama i načinu sudjelovanja u njima te mu na taj način pomažu oblikovati očekivanja koja su potrebna za formiranje uloge odraslih. Grusec i sur. (2000.) ističu da istraživanja koja se bave utjecajem roditelja na izgradnju vrijednosti i stavova kod djece trebaju uzimati u obzir sljedeće: *roditeljsko znanje i razumijevanje djece* (roditelji mijenjaju svoje metode i pristupe ovisno o dobi djeteta i kontekstu u kojem se nalaze), *odnos roditelj-dijete* (razina topline, prihvaćanja, kontrole, kvaliteta privrženosti te razmjena koja se odvija između roditelja i djeteta), *roditeljske socijalizacijske ciljeve i očekivanja* (uključuju percepciju obaju roditelja onoga što je moguće u različitim situacijama i percepciju o tome gdje je trenutna pozicija djeteta u odnosu na mogući cilj) i *roditeljske odgojne metode* (nagrade i kazne, rutina i metode naslijedene iz pojedine kulture, akcije koje roditelji poduzimaju u nadmetanju s drugim odgojnim čimbenicima – vrtić, škola, drugi članovi obitelji, susjedstvo i sl.).

Istraživanja su pokazala da roditelji koji imaju tradicionalnije stavove o rodnim ulogama i braku prenose te stavove na svoju djecu, a adolescenti čiji roditelji imaju fleksibilnije stavove o rodnim ulogama također pokazuju manje

tradicionalne stavove i ponašanja (Ivey i Yaktus, 1996.). Starrels i Holm (2000.), koji su također ispitali utjecaj roditelja na stavove adolescenata, utvrdili su da su planovi za budući bračni i roditeljski život kod djevojaka vrlo slični majčinim očekivanjima. Suprotno tome, kod mladića se sličnost s majkom pokazala samo kod stavova o bračnoj ulozi i planovima za brak, a kod roditeljske uloge sličnosti nije bilo. Ovo je istraživanje potvrdilo i hipotezu da je utjecaj obitelji na stavove adolescenata puno jači od ostalih, "neobiteljskih" utjecaja. Istraživanje Lichtera i sur. (1991.) pokazalo je da su planovi za budućnost kod adolescenata povezani s ekonomskim mogućnostima pripadnika određene rase te s mogućnosti da se nađe bračni partner unutar svoje rase.

Pregledom navedene literature može se uočiti da su roditelji jedan od najvažnijih izvora informiranja adolescenata o bračnim, roditeljskim i rodnim ulogama te na taj način utječu i na formiranje stavova prema tim ulogama. Moguće je da su primjer koji roditelji daju svojoj djeci svakodnevno obavljajući dužnosti koje pojedina uloga nosi, identificiranje s njom te sposobnost izmjene uloge s obzirom na kontekst u kojem se nalaze puno važniji od razgovora s njima. Način na koji adolescenti percipiraju svoje roditelje i reagiraju na njih u navedenim ulogama najznačajniji je čimbenik koji poslije utječe na njihova očekivanja od sebe samih.

EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

Cilj istraživanja. Glavni cilj ovog istraživanja bio je ispitati jesu li dimenzije roditeljskog ponašanja i zadovoljstvo vlastitom obitelji percipirani od adolescenata povezani sa stavovima adolescenata prema nekim aspektima budućeg života. Dimenzije roditeljskog ponašanja određene su kao prihvaćanje od majke i oca te odbacivanje od majke i oca. Navedene dimenzije i procjena zadovoljstva vlastitom obitelji odnose se na kvalitetu obiteljskih interakcija i u ovom su istraživanju nezavisne varijable istraživanja, a stavovi adolescenata prema budućnosti zavisne su varijable. Ovo istraživanje dio je veće studije u kojoj su ispitivani stavovi adolescenata prema obiteljskom životu, prema nekim aspektima budućnosti te razina optimizma i pesimizma.

Hipoteza. Osnovno polazište navedenog istraživanja jest da je kvaliteta obiteljske interakcije čimbenik koji utječe na stavove adolescenata prema nekim aspektima budućeg života. Pri tome se očekuje da će se pokazati statistički značajne razlike između adolescenata čiji se roditelji više vode emocionalnošću i prihvaćanjem i adolescenata čiji se roditelji više vode kontrolom i odbacivanjem. Također, pretpostavljeno je da i ukupno zadovoljstvo vlastitom obitelji utječe na stavove adolescenata prema budućnosti.

Uzorak. Sastoji se od 862 ispitanika, 385 muškog i 477 ženskog spola. Istraživački uzorak čine učenici završnih razreda različitih srednjih škola u dvije županije u Republici Hrvatskoj (Zadarska i Koprivničko-križevačka županija). Od ukupnog broja ispitanika, 450 njih pohađa treći, a 412 četvrti razred srednje škole.

Instrumenti istraživanja. Skale sudova i anketni upitnik. Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je *Upitnik za ispitivanje stavova adolescenata prema nekim aspektima budućeg života*, koji sadrži osam varijabli formiranih u obliku pitanja, pomoću kojih se ispitivalo bi li ispitanici u budućnosti željeli zasnovati brak, imati djecu i koliko njih. Zatim, ispitivalo se kako razmišljaju o svojoj budućnosti, budućnosti društva u cjelini, jesu li zabrinuti za svoj budući obiteljski i profesionalni život te planiraju li se upisati na fakultet ili otići s ovih prostora živjeti u inozemstvo. Osim toga, primijenjena je i *Skala kvalitete obiteljske interakcije* (KOBI), koja ispituje interakciju odvojeno za majku i za oca, te dodatna skala koja ispituje djetetove osjećaje u odnosu na obitelj kao cjelinu, čija je autorica Vulić-Prtorić (2000.). Ova skala mjeri interakcije djeteta i roditelja na dvije dimenzije, u literaturi najčešće opisane kao **prihvatanje** (emocionalna toplina, intimnost) i **odbacivanje** (kontrola, emocionalno zanemarivanje). Ispitanici na skali Likertova tipa procjenjuju (od 1 = uopće nije točno do 5 = u potpunosti je točno) koliko se svaka od navedenih tvrdnji odnosi na njihov odnos s majkom, ocem ili obitelji kao cjelinom.

OBRADA PODATAKA I RASPRAVA

Jedno od pitanja u upitniku glasilo je: *Kako razmišljaš o svojoj budućnosti?* Ispitanici su imali mogućnost odgovora na tri načina: 1 – na optimističan način; 2 – na pesimističan način i 3 – ne mogu odrediti. U Tablici 1 prikazani su rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na KOBI subsklama s obzirom na razmišljanje o budućnosti.

Tablica 1: Rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na KOBI subskalama s obzirom na razmišljanje o budućnosti

ZAVISNA VARIJABLA	IZVOR VARIJABILITETA	F	df	p (F)	M
Zadovoljstvo obitelji	Razmišljanja o budućnosti	39,85	2/858	0,000	$M_1 = 47,53$ $M_2 = 38,71$ $M_3 = 44,03$
Prihvaćanje – majka	1 – optimistična ($N_1 = 630$)	16,56	2/857	0,000	$M_1 = 41,83$ $M_2 = 35,82$ $M_3 = 39,55$
Odbacivanje – majka	2 – pesimistična ($N_2 = 28$)	13,49	2/857	0,000	$M_1 = 20,59$ $M_2 = 27,11$ $M_3 = 22,75$
Prihvaćanje – otac	3 – ne može odrediti ($N_3 = 204$)	10,55	2/832	0,000	$M_1 = 38,38$ $M_2 = 33,14$ $M_3 = 35,93$
Odbacivanje – otac		6,42	2/832	0,001	$M_1 = 20,93$ $M_2 = 25,68$ $M_3 = 22,79$

Jednosmjernim analizama varijance utvrđene su statistički značajne razlike u zadovoljstvu vlastitom obitelji, prihvaćanju i odbacivanju od majke i oca te načinu razmišljanja o budućnosti. Pokazalo se da razlike postoje u svim ispitivanim varijablama. Kako bi se točno vidjelo između kojih od kategorija postoje statistički značajne razlike, pristupilo se daljnim analizama. Post-hoc analize provedene Scheffé testom pokazale su da veće zadovoljstvo u obitelji doživljuju oni adolescenti koji o budućnosti razmišljaju na optimističan način ($M_1 = 47,53$) nego oni koji o njoj razmišljaju na pesimističan način ($M_2 = 38,71$) i oni koji ne mogu odrediti svoj stav u tom pogledu ($M_3 = 44,03$). Osjećaj veće prihvaćenosti, emocionalnosti i topline doživljuju adolescenti koji imaju optimistična razmišljanja o budućnosti ($M_1 = 41,83$) te imaju percepciju manjeg odbacivanja, hladnoće, nezainteresiranosti od majke ($M_1 = 20,59$). Slično kao i kod prethodnih rezultata, osjećaj veće prihvaćenosti, emocionalnosti i topline od oca doživljuju adolescenti koji imaju optimistična razmišljanja o budućnosti ($M_1 = 38,38$); također, imaju percepciju manjeg odbacivanja, hladnoće, nezainteresiranosti od oca ($M_1 = 20,93$) [Tablica 1].

Sljedeće pitanje u upitniku glasilo je: *Kako osobno gledaš na svoju bližu budućnost i budućnost našeg društva?* Ispitanicima su bila ponuđena tri odgovora: 1 – budućnost će biti gora od sadašnjosti; 2 – budućnost će biti ista kao sadašnjost i 3 – budućnost će biti bolja od sadašnjosti. U Tablici 2 prikazani su rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na KOBİ subsklama s obzirom na stavove prema vlastitoj bližoj budućnosti i budućnosti društva.

Tablica 2: Rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na KOBİ subskalama s obzirom na stavove prema vlastitoj bližoj budućnosti i budućnosti društva

ZAVISNA VARIJABLA	IZVOR VARIJABILITETA	F	df	p (F)	M
Zadovoljstvo obitelji	Stavovi prema vlastitoj budućnosti i budućnosti društva 1 – gora od sadašnjosti (N ₁ = 226) 2 – ista kao sadašnjost (N ₂ = 193) 3 – bolja od sadašnjosti (N ₃ = 443)	27,16	2/858	0,000	M ₁ = 43,54 M ₂ = 47,44 M ₃ = 47,43
Prihvaćanje – majka		7,68	2/857	0,000	M ₁ = 39,62 M ₂ = 41,03 M ₃ = 41,88
Odbacivanje – majka		7,73	2/857	0,000	M ₁ = 23,06 M ₂ = 21,11 M ₃ = 20,51
Prihvaćanje – otac		12,15	2/832	0,000	M ₁ = 35,26 M ₂ = 38,60 M ₃ = 38,43
Odbacivanje – otac		9,41	2/832	0,000	M ₁ = 23,70 M ₂ = 20,29 M ₃ = 20,93

Razvidno je da razlike postoje u svim ispitivanim varijablama. Da bi se točno vidjelo između kojih od kategorija postoje statistički značajne razlike, pristupilo se daljnim analizama i Scheffé testom utvrdilo se da manje zadovoljstvo u vlastitoj obitelji doživljuju oni adolescenti koji misle da će budućnost biti gora od sadašnjosti (M₁ = 43,54) nego oni koji misle da će budućnost biti ista kao i sadašnjost (M₂ = 47,44) te oni koji misle da će budućnost biti bolja od sadašnjosti (M₃ = 41,88). Nadalje, oni adolescenti koji misle da će budućnost biti gora od sadašnjosti imaju percepciju većeg odbacivanja, hladnoće, nezainteresiranosti od majke (M₁ = 23,06). Također, osjećaj manje prihvaćenosti, emocionalnosti i topline od oca doživljuju adolescenti koji misle da će budućnost biti gora od sadašnjosti (M₁ = 35,26). Što se tiče dimenzije odbacivanja od oca, slično kao i kod dimenzije

odbacivanja od majke, oni adolescenti koji misle da će budućnost biti gora od sadašnjosti imaju percepciju većeg odbacivanja, hladnoće, nezainteresiranosti od oca ($M_1 = 23,70$). Post-hoc analize provedene Scheffé testom pokazale su i statistički značajnu razliku u prihvaćanju od majke, odnosno osjećaj manje prihvaćenosti, emocionalnosti i topline doživljuju adolescenti koji misle da će budućnost biti gora od sadašnjosti ($M_1 = 39,62$). Između ostalih ispitivanih kategorija nisu se pokazale statistički značajne razlike (Tablica 2).

Ispitanici su odgovarali i na ovo pitanje: *Jesi li zabrinut/a za svoj budući obiteljski i profesionalni život?* Bila su im ponuđena tri odgovora: 1 – da; 2 – ne i 3 – ne znam. U Tablici 3 prikazani su rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na KOBİ subsklama s obzirom na zabrinutost adolescenata za budući obiteljski i profesionalni život.

Tablica 3: Rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na KOBİ subskalama s obzirom na zabrinutost za budući obiteljski i profesionalni život

ZAVISNA VARIJABLA	IZVOR VARIJABILITETA	F	df	p (F)	M
Zadovoljstvo obitelji	Zabrinutost za budući obiteljski i profesionalni život	13,53	2/858	0,000	$M_1 = 45,08$ $M_2 = 48,01$ $M_3 = 46,32$
Prihvaćanje – majka	1 – da ($N_1 = 320$)	6,46	2/857	0,001	$M_1 = 40,15$ $M_2 = 42,21$ $M_3 = 41,04$
Odbacivanje – majka	2 – ne ($N_2 = 284$)	5,93	2/857	0,002	$M_1 = 22,41$ $M_2 = 20,17$ $M_3 = 21,21$
Prihvaćanje – otac	3 – ne znam ($N_3 = 258$)	14,95	2/832	0,000	$M_1 = 35,97$ $M_2 = 39,72$ $M_3 = 37,35$
Odbacivanje – otac		5,67	2/832	0,003	$M_1 = 22,53$ $M_2 = 20,09$ $M_3 = 21,88$

Iz Tablice 3 uočava se da adolescenti koji su zabrinuti za svoj budući obiteljski i profesionalni život osjećaju manje prihvaćenosti, emocionalnosti i topline od majke ($M_1 = 40,15$) od onih koji nisu zabrinuti za svoj budući obiteljski i profesionalni život ($M_2 = 42,21$). Također, oni imaju i osjećaj većeg odbacivanja, hladnoće i nezainteresiranosti od majke ($M_1 = 22,41$) nego oni adolescenti

koji nisu zabrinuti za svoj budući obiteljski i profesionalni život ($M_2 = 20,17$). Također, adolescenti koji su zabrinuti za svoj budući obiteljski i profesionalni život imaju osjećaj većeg odbacivanja, hladnoće i nezainteresiranosti od oca ($M_1 = 22,53$) nego oni koji nisu zabrinuti za svoj budući obiteljski i profesionalni život ($M_2 = 20,09$). Dakle, rezultati se podudaraju s rezultatima dobivenim u odnosu na varijablu odbacivanje od majke. Nadalje, post-hoc analize provedene Scheffé testom pokazale su da manje zadovoljstvo u vlastitoj obitelji doživljuju oni adolescenti koji su zabrinuti za svoj budući obiteljski i profesionalni život ($M_1 = 45,08$) nego oni koji to nisu ($M_2 = 48,01$). Isto tako, oni imaju osjećaj manje prihvaćenosti, emocionalnosti i topline od oca ($M_1 = 35,97$) [Tablica 3].

Ispitanici su pitani i ovo: *Planiraš li se upisati na fakultet nakon srednje škole?* Ponudena su im tri odgovora: 1 – da; 2 – ne i 3 – ne znam. Rezultati jednosmjernih analiza varijance pokazali su da nema statistički značajnih razlika u pojedinim dimenzijama obiteljske interakcije između adolescenata koji imaju različite planove o upisu na fakultet, stoga se nije ulazilo u dalje analize.

Konačno, željelo se istražiti kakvi su planovi adolescenata o odlasku u inozemstvo te im je u upitniku postavljeno pitanje: *Bi li volio/voljela otići s ovih prostora i živjeti u inozemstvu?* Ispitanicima su ponudena tri odgovora: 1 – da; 2 – ne i 3 – ne znam. U Tablici 4 prikazani su rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na KOBİ subsklama s obzirom na planove adolescenata o odlasku u inozemstvo.

Tablica 4: Rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na KOBİ subskalama s obzirom na planove o odlasku u inozemstvo

ZAVISNA VARIJABLA	IZVOR VARIJABILITETA	F	df	p (F)	M
Zadovoljstvo obitelji	Planovi o odlasku u inozemstvo	12,06	2/857	0,000	$M_1 = 44,67$ $M_2 = 47,39$ $M_3 = 46,93$
Prihvaćanje – majka		5,04	2/856	0,007	$M_1 = 39,96$ $M_2 = 41,33$ $M_3 = 41,82$
Odbacivanje – majka		5,29	2/856	0,005	$M_1 = 22,67$ $M_2 = 20,72$ $M_3 = 20,74$
Prihvaćanje – otac		7,45	2/831	0,000	$M_1 = 36,00$ $M_2 = 38,68$ $M_3 = 38,02$
Odbacivanje – otac		2,09	2/831	0,056	-

Post-hoc analize provedene Scheffé testom pokazale su statistički značajnu razliku u zadovoljstvu obitelji, odbacivanju od majke i prihvaćanju od majke i oca između ispitivanih adolescenata. Manje zadovoljstvo u vlastitoj obitelji doživljuju oni adolescenti koji bi voljeli živjeti u inozemstvu ($M_1 = 44,67$) nego oni koji to ne bi voljeli ($M_2 = 47,39$) i oni koji nemaju jasan stav o tome ($M_3 = 46,93$). Adolescenti koji bi voljeli živjeti u inozemstvu imaju osjećaj većeg odbacivanja, hladnoće i nezainteresiranosti od majke ($M_1 = 22,67$); također, imaju osjećaj manje prihvaćenosti, emocionalnosti i topline od majke ($M_1 = 39,96$) i od oca ($M_1 = 36,00$). Između ostalih promatranih kategorija nisu se pokazale statistički značajne razlike (Tablica 4). U prikazanoj tablici, također, moguće je vidjeti da su rezultati jednosmjernih analiza varijance pokazali kako nema statistički značajnih razlika u dimenziji odbacivanja od oca između adolescenata koji imaju različite planove o odlasku u inozemstvo.

Na temelju navedenog moguće je zaključiti da zadovoljstvo vlastitom obitelji te dimenzije prihvaćanja i odbacivanja od oba roditelja utječu na to kako adolescenti percipiraju budućnost. Ako je zadovoljstvo manje te ako je odnos s roditeljima lošiji, hladniji i manje emotivan, razvija se pesimističan pogled na budući obiteljski i profesionalni život. Također, pokazalo se da oni adolescenti koji imaju negativne odnose u svojim obiteljima imaju i veću želju za odlaskom u inozemstvo, što može na neki način značiti "bijeg" iz obitelji u kojoj se ne osjećaju dobro i u kojoj nisu podržani. U nekim prije provedenim istraživanjima pokazalo se da adolescenti koji imaju neka negativna iskustva u životu razmišljaju na optimističan način. Tako je u istraživanju koje je provedeno kod nas utvrđeno da upravo adolescenti koji su živjeli u nepovoljnijim, rizičnijim uvjetima života s obzirom na proteklo iskustvo prognaništva i izbjeglištva te općenito lošiji socioekonomski status obitelji imaju pozitivniju predodžbu vlastite budućnosti i veća očekivanja u odnosu na sebe u budućnosti (Urbanc, 2001.). U našem je pak istraživanju pesimizam povezan s lošijom interakcijom u obitelji. Istraživanja koja je provela Ilišin (2002.; 2007.) pokazala su da percepcija budućnosti mladih ne ovisi o socijalnim obilježjima i okolnostima. Neka istraživanja pokazala su da adolescenti imaju visok stupanj povjerenja u svoju sposobnost planiranja budućnosti; tako je Hogan (1985.) utvrdio da 80 posto srednjoškolskih učenika vjeruje kako ima kontrolu nad svojim životom i kako će im se planovi vjerojatno ostvariti. Iako takva sigurnost ne mora uvijek biti realistična, čini se da je takav pristup zdrav, jer će učenici koji ne vjeruju da imaju kontrolu nad vlastitim planovima za budućnost najvjerojatnije napustiti školu ili će rano imati prvo, izvanbračno dijete. Odnos mladih prema budućnosti važan je indikator njihova odnosa prema vlastitoj mladosti i perspektivama koje im društvo nudi. Prema podacima koje smo dobili u ovom istraživanju, čini se da je razina optimizma i pesimizma u odnosu na budućnost povezana s doživljajem prihvaćenosti i

zadovoljstva u okolini koja je za dijete najvažnija, a to je obitelj. Stoga, smatramo važnim nastaviti istraživanja u ovom pravcu, jer će ona pomoći u razjašnjavanju odnosa mladih prema vlastitoj budućnosti. Nada u (bolju) budućnost potrebna je svim ljudima, a osobito mladima, čija je sadašnjost priprema za budućnost.

ZAKLJUČAK

Polazna hipoteza ovog istraživanja temeljila se na pretpostavci da pojedine dimenzije roditeljskog ponašanja i obiteljska interakcija utječu na stavove adolescenata prema nekim aspektima budućnosti. Za ispitanike su odabrani upravo učenici završnih razreda, u dobi od 17-18 godina, jer su adolescenti u tom razdoblju odrastanja najzaokupljeniji razmišljanjima o vlastitoj budućnosti. Dobivenim podacima postavljena je hipoteza *djelomično potvrđena*, te je moguće zaključiti da zadovoljstvo vlastitom obitelji i dimenzije prihvaćanja i odbacivanja od roditelja utječu na stavove adolescenata prema nekim aspektima planiranja budućnosti. Utjecaj navedenih varijabli nije se pokazao jedino u odnosu na planove adolescenata o upisu na fakultet. Rezultati ovog istraživanja pridonose razumijevanju teme koja je vrlo aktualna i u svjetskim istraživanjima i kod nas. Istraživanja ove vrste vrlo je važno provoditi i u domaćim okvirima, jer roditeljsko ponašanje i razvoj u adolescenciji uz univerzalna obilježja imaju i kulturalne specifičnosti zbog kojih ih je nužno razmatrati u kontekstu u kojem se odvijaju. Poželjno bi bilo provoditi longitudinalna istraživanja veze roditelj-dijete, kako bi se ustanovile promjene koje se događaju u tom odnosu na prijelazu iz djetinjstva u period adolescencije. Longitudinalnih istraživanja o ovoj tematici kod nas dosad nije bilo, a i u svijetu ih ima relativno malo. Također, bilo bi dobro u ispitivanje kvalitete odnosa roditelj-dijete direktno uključiti i same roditelje, jer bi se na taj način dobiveni rezultati mogli uspoređivati i preciznije interpretirati, što je u nekim istraživanjima provedenim kod nas i u svijetu učinjeno.

Literatura

1. Adams, R., Laursen, B. (2001.): The organization and dynamics of adolescent conflict with parents and friends. *Journal of Marriage and Family*, 63, 97-110.
2. Ajduković, M. (2001.): Utjecaj zlostavljanja i zanemarivanja u obitelji na psihosocijalni razvoj djece. *Dijete i društvo*, 3 (1-2), 59-75.
3. Barber, B. K., Olsen, J. E. & Shagle, S. C. (1994.): Association between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviours. *Child Development*, 65, 1120-1136.
4. Bezinović, P. i Smojver-Ažić, S. (2000.): Negativan odnos roditelja i agresivnost adolescenata: Uloga spola roditelja i spola djeteta. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 36 (1), 87-98.
5. Burić, I., Macuka, I., Sorić, I. i Vulić-Prtorić, A. (2008.): Samopoštovanje u ranoj adolescenciji: važnost uloge roditeljskoga ponašanja i školskoga dostignuća. *Društvena istraživanja*, 4-5 (96-97), 887-906.
6. Collins, W. A. & Laursen, B. (2004.): Changing Relationships, Changing Youth: Interpersonal Contexts of Adolescent Development. *The Journal of Early Adolescence*, 24 (1), 55-62.
7. Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006.): *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
8. Dumas, E. J. & Serketic, J. W. (1994.): Maternal Depressive Symptomatology and Child Maladjustment: A Comparison of Three Process Models. *Behavior Therapy*, 25, 161-181.
9. Fletcher, C. A., Steinberg, L. & Williams-Wheeler, M. (2004.): Parental Influences on Adolescent Problem Behavior: Revisiting Stattin and Kerr. *Child Development*, 75 (3), 781-796.
10. Glavak, R., Kuterovac-Jagodić, G. & Sakoman, S. (2003.): Perceived Parental Acceptance-Rejection, Family-Related Factors and Socio-Economic Status of Families of Adolescent Heroin Addicts. *Croatian Medical Journal*, 44 (2), 199-206.
11. Grusec, J. E., Goodnow, J. J. & Kuczynski, L. (2000.): New Directions in Analyses of Parenting Contributions to Children's Acquisition of Values. *Child Development*, 71 (1), 205-211.
12. Hogan, D. (1985.): Parental influences on the timing of early life transitions. U Z. Blau (ed.), *Current perspectives on aging and the life cycle*, Vol. 1 (1-59). Greenwich: JAI Press.
13. Ilišin, V. i Radin, F. (2002.): *Mladi uoči trećeg milenija*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
14. Ilišin, V. (2007.): Društveni status, problem i budućnost mladih. U V. Ilišin i F. Radin, (prir.), *Mladi: problem ili resurs (27-45)*. Zagreb: Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar".
15. Ivey, D. C. & Yaktus, T. (1996.): The relationship between family history, gender role attitudes, and susceptibility perception of family and family member functioning. *Sex Roles*, 34, 95-115.

16. Lacković-Grgin, K. (2006.): *Psihologija adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
17. Lacković-Grgin, K. (1986.): Neke karakteristike interakcije adolescenata s njima značajnim odraslima. *Zbornik radova V. dani psihologije*, 3, 87-91.
18. Lichter, D. T., Leclere, F. B. & McLaughlin, D. K. (1991.): Local marriage markets and the marital behavior of Black and White women. *American Journal of Sociology*, 96, 843-867.
19. McNamara, S. (2000.): *Stress and Young People: What's New and What Can We Do?* London and New York: Continuum.
20. Paulson, S. E., Sputa, C. L. (1996.): Patterns of Parenting during Adolescence: Perception of Adolescents and Parents. *Adolescence*, 31 (122), 369-381.
21. Raboteg-Šarić, Z. (2003.): *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
22. Rohner, R. P. (1999.): Acceptance and rejection. U D. Levinson, J. Ponzetti & P. Jorgensen (ed.), *Encyclopedia of Human Emotions* (6-14). New York: Macmillan Reference.
23. Smetana, J. G.; Metzger, A.; Campione-Barr, N. (2004.): African American Late Adolescent's Relationship with Parents: Developmental Transitions and Longitudinal Patterns. *Child Development*, 75 (3), 932-947.
24. Smetana, J. G., Crean, H. F. & Campione-Barr, N. (2005.): Adolescents' and parents' changing conceptions of parental authority. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 108, 31-46.
25. Smetana, J. G., Campione-Barr, N. & Metzger, A. (2006.): Adolescent Development in Interpersonal and Societal Contexts. *Annual Review of Psychology*, 57, 255-284.
26. Starrels, M. E. & Holm, K. E. (2000.): Adolescents' Plans for Family Formation: Is Parental Socialization Important? *Journal of Marriage and Family*, 62, 416-429.
27. Stattin, H. & Kerr, M. (2000.): Parental Monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71, 1072-1085.
28. Urbanc, K. (2001.): Važnost kvalitete samopoimanja i predodžbe budućnosti za razvoj i očuvanje psihosocijalne otpornosti adolescenata. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 36 (2), 169-178.
29. Vulić-Prtorić, A. (2000.): *Struktura anksioznosti i depresivnosti u djece i adolescenata: Provjera hijerarhijskog modela*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

UDC 159.922.8

Review Article

Accepted: 2nd March 2011

Confirmed: 20th May 2011

PARENTS' BEHAVIOUR AND ADOLESCENTS' ATTITUDES TOWARD SOME ASPECTS OF THEIR FUTURE LIVES

Rozana PETANI, Ph.D., Senior Assistant
The University of Zadar – The Pedagogy Department
Obala kralja P. Krešimira IV/2
23000 Zadar
E-mail address: rpetani@unizd.hr

Summary: *During adolescence the parent-child relationship is very complex. Social relations have been changing and adjustments have to be made by both adolescents and people they are close with. The emerging changes in adolescence lead to maturity and independent decision-making. The researches have shown that bad relationships with parents, their rejection and excessive control result in emotional problems and maladjustments of adolescents. On the other hand, the adolescents who have established a close relationship with their parents express a higher level of social competence, self-respect, responsibility, as well as a lower level of problematic or deviant behaviour. The aim of this research was to investigate whether the dimensions of parent behaviour perceived by adolescents affect their attitudes toward some aspects of their future lives. The ANOVA research results on the sample of 862 respondents of higher grades of secondary school have shown that there are statistically significant values in the dimensions of family interaction due to the attitudes of adolescents toward different aspects of future. The influence of the variables has not been noted only referring to their college enrolment decisions. The results of this research might be useful in programming the collaboration with parents and adolescents (prevention programmes, education and counselling). In that way parents can learn how to achieve a better understanding of adolescents and the changes that happen in that period and affect all family members.*

Key words: *adolescents, parents, family interaction, adolescents' attitudes and the changes that occur during adolescence which affect all family members.*
